

Sagatavoja:
vēstniecības padomnieks
G.Alksnis

KRIEVIJAS ARMIJAS IZVEŠANA NO LR TERITORIJAS. PROBLĒMAS UN PROGNOZES

Pašreiz jautājumu par Krievijas armijas izvešanu no LR teritorijas un to problēmu loku, kuras ir saistītas ar KF bruņoto spēku aiziešanu, ietekmē Krievijas jaunās politiskās un ekonomiskās realitātes. Un tās ir: joprojām notiekošais ekonomiskais sabrukums, jaunās un bīstamās politiskās pretrunas Krievijas augstākajās varas struktūrās, augošais radikālisms uz nacionālisma fona municipālo vēlēšanu priekšvakarā, spēka struktūru lomas pieaugums, pilsoņu kari un starprepubliku bruņoti konflikti kā bijušās PSRS republikās, tā arī Centrālajā Eiropā ar Krievijas tiešu un maskētu līdzdalību. Tas viss izsauc jaunus Krievijas taktiskos un stratēģiskos nodomus vispār un Baltijas reģionā īpaši. Atbilstoši notiek izmaiņas Krievijas ārpolitikā un vienlaikus ģeopolitiskajā situācijā Eiropā, mainās arī attieksme pret Baltijas reģiona un it sevišķi Latvijas problēmām, kā arī to vērtējums. Tas ir galvenais slēdziens, analizējot pašreizējo un perspektīvo situāciju Baltijas jautājumā.

Jautājuma par Krievijas armijas izvešanu no Latvijas risinājumam ir iespējamās trīs principiālas pieejas un vienlaikus trīs galvenie noteikumi:

- armijas izvešana saskaņā ar divpusēju līgumu;
- armijas izvešana vai aiziešana saskaņā ar Krievijas politiskās vadības lēmumu - atbilstoši militārās reformas plānam gadījumā, ja sakarā ar domstarpībām netiks parakstīts divpusējs līgums;
- karaspēks tiks/netiks izvests sakarā ar Krievijas starpnacionālajiem vai citiem militāra rakstura apsvērumiem.

Katru no augstākminētajām pieejām Krievijas karaspēka izvešanai no Latvijas aptver ļoti daudzi un visnotaļ svarīgi faktori un noteikumi, kuru pozitīvās vai negatīvās sekas nedrīkst neņemt vērā, izstrādājot prognozes notikumu attīstībai.

Šī analīze tika izstrādāta, pamatojoties uz attiecību kopumu tādās ģeopolitiskajās plaknēs kā:

- x Latvija - Baltijas reģions - Eiropa;
- x Krievija - NVS - Rietumi;
- x Rietumi - NATO valstis - Skandināvijas valstis.

1. Krievijas karaspēka izvešana no Latvijas, pamatojoties uz divpusēju līgumu

Latvija. Nemainīga paliek principiālā nostādne:

- ārvalsts karaspēks maksimāli ātrāk jāizved no neatkarīgas, suverēnas valsts;
- nolūkā paātrināt un nodrošināt Krievijas karaspēka pilnīgu izvešanu no Latvijas teritorijas aktīvi tiek vestas divpusējas Latvijas - Krievijas sarunas. Mūsu valsts nemainīgā prasība šajās sarunās ir - karaspēks pilnīgi jāizved no Latvijas teritorijas līdz 1994. gada 31. augustam.

Krievija. Krievijas karaspēka pilnīga izvešana no Latvijas līdz 1994. gada 31. augustam ir iespējama vienīgi tad, ja Latvijas Puse piekritīs sekojošam:

- Skrundas RLS kā militārais stratēģiskais objekts turpinās funkcionēt vēl 4 gadus un 18 mēnešus demontāžas periodā (4 + 18);
- jābūt fiksētam to kara pensionāru un viņu ģimeņu locekļu sociāli ekonomiskā un tiesiskā statusa garantijām, kuri atvaļināti no Padomju un Krievijas armijas līdz 1992. gada 28. janvārim un dzīvo Latvijas teritorijā;
- Latvijas likumdošanā jānosaka normas, kuras nodrošinās krievvalodīgo Latvijas iedzīvotāju diskriminācijas neiespējamību;
- Latvijas - Krievijas savstarpējos norēķinos un maksājumos ir jāpanāk vienošanās, kas apmierinās Krieviju vienpusējā kārtībā;
- netiks pārskatītas patlaban esošās robežas;
- Krievija īstenos savas prasības un stratēģiskās intereses, nosakot izmantojamās gaisa telpas zonas virs Baltijas un panākot netraucētu Baltijas jūras ūdeņu izmantošanu;
- virknei militāro un civilo objektu tiks piešķirts kopīgas izmantošanas objektu statuss (tiek aplūkota iespēja Ventspils objektam "Zvaigznīte" piešķirt kopīgas izmantojama objekta statusu);
- citas prasības, kas visticamāk tiks izvirzītas turpmākā divpusējo sarunu gaitā.

Galvenais līgums var tikt parakstīts, vienīgi realizējot Pušu svarīgākās prasības. Un te jautājumam par Skrundas RLS var būt prioritāra nozīme.

Rietumvalstis. Rietumvalstu, starptautiskās sabiedrības, ANO, EDSA un NATO politiskie līderi visnotaļ atbalsta tēzi par Krievijas armijas izvešanu no Latvijas līdz 1994. gada 31. augustam. Taču vienota uzskata par Skrundas RLS likteni nav arī ārvalstu valdībās.

Līguma par Krievijas karaspēka izvešanu no Latvijas līdz 1994. gada 31. augustam un Skrundas RLS pagaidu funkcionēšanu (4 + 18) politiskās un praktiskās sekas

Iespējamo seku analīze no atbilstošo valstu interešu viedokļa:

Latvija.

Pozitīvais:

- tiks radīts pamats un noteikumi valsts sociāli ekonomiskajai attīstībai un nacionālajai drošībai.

Negatīvais:

- 5,5 gadu laikā Skrundas RLS saglabāsies kā Krievijas militārais objekts Latvijā, kas var negatīvi ietekmēt nacionālo saskaņu.
- vienošanās trūkums sociāli ekonomiskajos un tiesiskajos jautājumos var novilcināt galvenā līguma parakstīšanas laiku, kas jaunajā spēku samērā padarīs problemātisku tā parakstīšanu vispār.

Krievija

Pozitīvais:

- karaspēka izvešana no Baltijas valstīm ar turpmāku Bruņoto Spēku skaitliskā sastāva samazināšanu tiek traktēta kā militārās reformas un programmas "Partnerība - mieram" sastāvdaļa;
- tiks realizēta Krievijas bāzu saglabāšanas un izveidošanas politiskā stratēģija (Skrundas RLS), kā arī nostiprinātas Krievijas impēriskās intereses Latvijā, Baltijas reģionā un Eiropā;
- tiks nostiprināta krievu diaspora Latvijā un tās politiskais nozīmīgums pieaugs.

Negatīvais:

- izvedamais karaspēks tiks izvietots tajā Krievijas daļā, kur sociālā infrastruktūra ir vāji attīstīta. Tieši šis apstāklis lielā mērā bremzē karaspēka izvešanu;
- daļa militārpersonu un militāro pensionāru ar dzīvokļiem vispār netiks nodrošināti.

Eiropas valstis.

Pozitīvais:

- ievērojami samazināsies Krievijas karaspēka grupējums, izņemot Kaļiņingradas grupējumu;
- palielināsies drošības līmenis Eiropā, tiks samazināti liela mēroga karadarbības draudi;
- NATO ietekmes sfēra varēs palielināties.

Negatīvais:

- Baltijas reģionā saglabāsies un pat pieaugs starpnacionālu bruņotu konfliktu rašanās iespēja.

3.prognoze.

1. Ja netiks novērstas divpusējās domstarpības svarīgākajos jautājumos vai netiks mainīta galvenā līguma struktūra, iespējams, ne vien līguma parakstīšanas termiņš, bet arī armijas izvešanas beigu datums tiks pārcelts uz vēlāku laiku.

2. Sakarā ar politiskās stabilitātes trūkumu pašreizējā Krievijas vadībā un Valsts Domes pasludināto amnestiju, Krievijas politiskais kurss var mainīties, kas būtu jāievēro Latvijas - Krievijas attiecībās. Ja Krievijā izvēlēsies krasi radikālu kursu, tas var ievērojami kaitēt Latvijas interesēm.

2. Krievijas armijas izvešana vai aiziešana no Latvijas teritorijas saskaņā ar Krievijas politiskās vadības lēmumu (ja galvenais līgums netiks parakstīts)

Šāda notikumu attīstība ir iespējama gadījumā, ja divpusējās domstarpības netiks pārvarētas, un Krievijas puse to realizēs, pasludinot karaspēka izvešanu no Baltijas daļu no savas militārās reformas. Taču šajā gadījumā grūti prognozēt iespējamās karaspēka aiziešanas termiņus. Te īpaši jāuzsver, ka sakarā ar karadaļu nenokomplektētību un plānoto mācību nenoturēšanu Ziemeļrietumu karaspēka grupējuma militārās gatavības un kaujas spēju līmenis ir zems. Notiek karavīru un virsnieku degradācija, paralēli tam tiek realizēta materiālo vērtību izvešana uz Krieviju. Šāda armija praktiski nav kaujas spējīga. Nemaz nerunājot par to, ka tā ir sadalīta mazskaitlīgos formējumos pa daudziem garnizoniem, kaut gan kopējais skaits joprojām ir iespaidīgs - līdz 15 tūkstošiem cilvēku.

Ilgstošas Krievijas karaspēka izvešanas (aiziešanas) politiskās un praktiskās sekas

Šo seku analīze no atbilstošo valstu interešu viedokļa:

Latvija

Pozitīvais:

- karaspēks plānveidīgi aizies no Latvijas, militārie objekti tiks nodoti mūsu valsts rīcībā;
- Latvija nebūs atkarīga no Krievijas daudzu politisku, ekonomisku un militāru jautājumu risināšanā.

Negatīvais:

- sakarā ar vienošanās trūkumu par izvešanas termiņiem karaspēka aiziešana var būt apturēta jebkurā brīdī un uz nenoteiktu laiku;
- nenoteiktība divpusējās attiecībās negatīvi ietekmēs starpvalstu attiecības militārajos jautājumos;
- Latvijas nacionālā drošība tiks apdraudēta, palielināsies dažādu konfliktu iespējamība;
- Latvijas teritorijā esošā militārā infrastruktūra strauji pasliktināsies, materiāli tehniskās bāzes funkcionēšanas stabilitāte un drošums pazemināsies;
- karaspēka izvešanas beigu datums un militāro objektu nodošanas termiņi var sakrist ar Skrundas RLS funkcionēšanas periodu, t.i. - 2000. gadu.

Krievija

Pozitīvais:

- “labprātīga, plānveidīga” karaspēka izvešana no Baltijas saskaņā ar Krievijas vadības politisko lēmumu ir visnotaļ izdevīga Krievijai;
- pietiekami droši tiek saglabātas militāri politisko interešu un iespaids sfēras;
- netiek izlietoti īstermiņa materiālie un finansu kredīti izvedamo militārpersonu iekārtošanai;
- etnisko krievu un militārpersonu politiskie, ekonomiskie, nacionālie un tiesiskie jautājumi tiks risināti uz panākto vienošanos pamata Federālās Sapulces līmenī;
- Baltijas reģionā ievērojami samazināsies NATO un citu Rietumvalstu iespaids.

Negatīvais:

Ziemeļrietumu karaspēka grupējuma likvidēšana negatīvi ietekmēs Krievijas Bruņoto Spēku kaujas spējas kopumā, kā arī samazinās armijas kā drošības sistēmas garanta autoritāti;

- svarīgākie stratēģiskie objekti - Skrundas RLS, izlūkmezgls Ventspilī (kuru gatavojas pārvērst par kopīgas izmantošanas objektu) un jūras kara flotes bāze Liepājā, saglabātu un nodrošinātu stratēģiskās nozīmes spēku drošu funkcionēšanu.

Rietumvalstis:

Pozitīvais:

- lēna karaspēka aiziešana ļauj atturēties no noteiktiem soļiem attiecībās ar Krieviju, kā arī ļauj aiztaupīt investīcijas Krievijas, Latvijas un Baltijas reģiona kopumā ekonomikā;

- kontrole pār Baltiju tiks realizēta ar Krievijas starpniecību.

Negatīvais:

- militāri politiskajā aspektā lēna Krievijas karaspēka aiziešana no Baltijas valstīm slēpj sevī iespējamu bruņotu konfliktu rašanos, destabilizē stāvokli šajā reģionā;

- Eiropā saglabājas draudi Skandināvijas valstīm;

- Baltijas valstīm tiks liegta iespēja iestāties NATO un tādējādi paplašināt NATO ietekmes sfēru;

- Rietumvalstu attiecības ar Latviju kļūs mazāk drošas un stabilas, tiks zaudēta ticība Latvijas spējai iegūt eiropieisku identitāti.

Prognoze.

1. Latvijai, Baltijas valstīm un Eiropai kopumā Krievijas karaspēka lēna aiziešana no šī reģiona nozīmē lielāku apdraudētību un lielākus materiālos tēriņus, salīdzinājumā ar plānveidīgu karaspēka izvešanu saskaņā ar divpusēju starpvalstu līgumu.

2. Sakarā ar politisko un ekonomisko nestabilitāti Krievija var izvēlēties šādu lēnas aiziešanas variantu cerībā saglabāt savu ietekmi bijušās PSRS telpā. Šis ceļš visnotaļ atbilst impēriskās domāšanas veidam un slēpj sevī konflikta draudus Baltijas reģionā.

3. Visticamāk, ka ASV, NATO un Eiropas valstis centīsies nepieļaut tādu nekontrolējamu Krievijas karaspēka izvešanas mēģinājumu, pamatoti uzskatot to par jauna bruņota konflikta ierosinājumu.

3. Ja Krievijas karaspēks netiks izvests no Latvijas

Ievērojot ārkārtīgi sarežģīto situāciju Krievijā un NVS kopumā, Krievija var mēģināt spert šādu soli. To var veicināt paredzamās politiskās un ekonomiskās kataklizmas, kam par detonatoru kalpo 1991./1993. gada pučistu amnestija.

Krievijas Valsts Domes krasā nostāšanās opozīcijā pret Prezidentu un Valdību, kā arī gaidāmā radikāli noskaņotu deputātu un “profesionāļu” ieplūšana vietējās administratīvajās institūcijās vēl vairāk destabilizēs situāciju Krievijā un NVS. Militārās struktūras kārtējo reizi var tikt iesaistītas karadarbībā pret savu un citām tautām. Diemžēl nav izslēgta arī tīša provokāciju radīšana.

Ir gaidāmas izmaiņas arī Krievijas augstākajā militārajā vadībā, virsnieku kadru sagatavošanā tiks pārskatītas Krievijas atbildības zonas ārkārtējo situāciju gadījumā, tajā skaitā, Baltijas valstu reģionā.

Tieši šie apstākļi dod pamatu pieņēmumam, ka Krievija var atteikties izvest karaspēku no Latvijas un citām valstīm, kur Krievijas karaspēks demonstrē, aizstāv un realizē “Krievijas Federācijas militārās doktrīnas pamatnoteikumus”.